

teenihanteen kritiikkiä. Sen avulla pyritään pikemminkin muodostamaan uusia teorioita kuin testaamaan olemassaolevia. Grounded theoryssa oletetaan kategorioiden nousevan ja niiden välisten suhteiden selvenevän koodausprosessin myötä. Moilanen tiivistää asian näin: "Teoria tuleeikin tässä yhteydessä ymmärtää aineiston yllitämisen näkökulmasta eräänlaisena teoretoisointina: analyysiprosessin myötä tutkimuksessa käytettävät kategoriat abstrahoituvat, ja teorian rakentaminen on näiden kategorioiden välisten suhteiden tutkimista." Oleellista koodauksessa on aineiston eri osien jatkuva vertailu, jonka avulla analyysin tulisi pysyä tarkkana ja kontrolloituna.

Grounded theoryn tutkimusote on siis induktiivinen. Grounded theory -fundamentalistin tulisi lähteä tekemään tutkimusta täysin vailla oletuksia tutkimuskohteesta ja antaa aineiston puhua puolestaan: teoria nousee aineistosta, kunhan sitä kärsivällisesti analysoidaan (Glaser). Ns. luonnollisia keskusteluita analysoitaessa puhdasoppisuutta voidaan ehkä lähestyä, mutta esimerkiksi haastattelututkimuksessa ajatus tuntuu mahdottomalta. Jokainen haastattelijan tekemä kysymys sisältää tiedostettuja tai tiedostamattomia taustaoletuksia ja ne suuntaavat keskustelua johonkin suuntaan. Lähestymistapaan voikin kohdistaa tyypillistä induktiivisiin metodeihin esitetty kritiikkiä: "Glaser ei yksinkertaisesti huomioi riittävästi tutkijan aktiivista panosta, vaan hän nojaa liikaa empirismille tyypilliseen common sense -ajatteluun, joka ei tarkastele omaa perustaansa", kuten Moilanen kirjoittaa ja kutsuu tämän tyyppistä ajattelua naiiviksi empirismiksi.

Olen Moilasan kanssa samaa mieltä siitä, että käytännössä hedelmällinen analyysiprosessi ei ole puhtaan deduktiivista (koodit ennen analyysyä) tai puhtaan induktiivista (koodit luodaan analyysin myötä), vaan kyse on näiden sekoituksesta. Tutkimuksen kysymyksenasettelu antaa jo viitteitä siitä, minkälaisen koodien avulla tutkimusongelmaa kannattaa lähteä ratkaisemaan, mutta toisaalta tutkimusprosessin aikana aineistosta saattaa löytyä ulottuvuuksia, joita ei etukäteen osannut odottaa.

Moilasan kirjoitus Atlaksen teoreettisista taustaoletuksista on tärkeä tutkijan itseymmärryksen kannalta. Pohdinnan avulla on helpompi välttää vaaraa, josta atk-pohjaisista laadullisista analyysimenetelmistä lientsiaatintyön tehnyt Markku Lonkila on varoittanut: kun käytössä on vasara, kaikki ongelmat saattavat aikaa näyttää naujoilla.

Atlaksen kaltaista järeää ohjelmaa ei juuri kannata opetella pieniä aineistoja varten. Niiden käsittelyssä vanhat konstit toimivat aivan hyvin. Ohjelma vaatii myös melko suorituskykyisen laitteen. Vaikka kyseessä on MS-DOS -ympäristössä ajettava ohjelma, sen laiteistovaatimukset ovat yhtä korkeat kuin Windows-ohjelmilla. Käytännössä sujuva työskentely vaatii ainakin 386-prosessorilla ja 4 MB:n keskusmuistilla varustetun mikron. Suurten aineistojen kanssa työskentelevä tarvitsee keskusmuistia 8 MB:a. Graafisen käyttöliittymän vuoksi tarvitaan myös värillinen VGA-monitori sekä MS-yhteensopiva hiiri.

Atlaksen arvo tulee esiin satoja liuskoja käsittävien litteroitujen aineistojen analyysissä. Moilanen tiivistää asian näin: "Analyysioperaatioiden avulla moniulotteisesta ja vaikeasti hahmotettavasta kvalitatiivisesta aineistosta voidaan tehdä systemaattisia havaintoja, minkä ansiosta analyysiprosessi on helpompi hallita. Kun analyysin perustana olevien, tutkijan tekemien havaintojen reliabiliteetti ja validiteetti ovat korkeatasoisia, on aineistosta tehtävien päätelmien pätevyys arvioitavissa. Tietokoneavusteinen analyysi onkin omiaan parantamaan tutkimuksen arvioitavuutta, koska muut tutkijat voivat helposti arvioida tutkijan päätelmien perustana olevien havaintojen korrektiuden."

Itse näen juuri tässä läpinäkyvyydessä suuren arvon. "Kvalitatiivisuuden" nimissä on tehty liikaa tutkimuksia, joista ei tarkallaan lukemisella selviä, miten johtopäätökset ovat syntyneet ja onko taustalla ylipääntään ollut muuta kuin mielikuvia ja aineistosta mielikuvien tueksi noukittuja satunnaisia esimerkkejä.

Tuomo Mörä

Journalismin sanoja sekakielisesti

KUUTTI, Heikki. Journalistiikan sanasto. Ateena kustannus Oy, Jyväskylä 1994. 120 s.

Journalistiikan sanasto lupaa siniharmaakantinen kirjanen. Jyväskyläläinen tutkija Heikki Kuutti on koonnut tämän Ateenan kustantaman uutuuden. Sanasto on tervetullut yritys koota alan suomenkielisiä termejä yksin kansiin.

Journalistiikan sanaston suomenkielisyys on kuitenkin liian hätäinen tulkinta, koska sivuilla ovat englanninkieliset ja suomenkieliset sanat sekaisin. Journalismissa vielä tarkemmin tuntemattomalle aloittelijalle jää hämäräksi, mitkä englanninkieliset sanat ovat vakiintuneet Suomessakin ammattitermeiksi ja mitkä ovat käytössä vain englanninkielisissä maissa.

Asia olisi korjaantunut typografialla tai toisenlaisella ryhmittelyllä. Vai onko tarkoituksena juurruttaa anglismit aloittelijoiden mieleen?

Sanat kertovat käytännöistä

Kieli elää. Sanasto vaihtelee jonkin verran toimituksesta toiseen. Arkipäivästä irrallista sanastoa ei ole olemassa. Siksi *Journalistiikan sanastoa* selaillessa äityy kysymään, eikö kyse ole enemmänkin kussakin maassa olevaa journalistista kulttuuria artikuloivasta kielestä kuin irrallisista sanoista.

Kun esittelen suomalaisia lehtiä englantilaiselle vierailleen ja näytän hänelle Kotimaata, kirkon tabloideja, vieraani naama venähtää. Suomalaisessa kulttuurissa tabloidi tarkoittaa lähinnä lehden kokoa. Englantilaisesta perinteestä tulleele tabloidi luonnehtii ennen muuta sisältöä, vaikkakin esimerkiksi Websterin sanakirja antaa sanalle viisi erilaista merkitystä, myös kokoa ilmaisevan merkityksen.

Kuuttiin sanasto ei mene tarkasti sanojen alkuperään, etymologiaan. Kuitenkin esimerkiksi sananmukaisten käännösten yh-

teydessä pitäisi olla tietoa sanonnan alkuperästä. Lisäksi Kuutti käyttää monesta asiasta kummallisia sanatarkkoja käännöksiä. Esimerkiksi kohdasta *keltainen journalismi* löytyy tällaista: ”Tabloidi-muotoisesta ja dramaattisia valokuvia käyttävästä journalismista on alettu käyttää myös nimitystä jazz-journalismi.” (s.45) Kuka? Missä? Suomessa? Onko Estonian onnettomuudesta kertova dramaattisin kuvin taitettu juttu Demarissa jazz-journalismia?

Syväjournalismia vai taustajuttuja?

Sananmukaisen käännöksen vaikeudesta kertokoon *blind interview*, ”sokea haastattelu, juttu tai lähetys, jossa ei paljasteta haastateltavan henkilöillisyyttä”. Suomessa toimittajat puhuvat ”nimettömänä tai tuntemattomana pysyttelevästä lähteestä tai henkilöstä tai haastateltavasta”. Mielestäni asiatarikka käännös on sanatarkkaa suotavampi. Sananmukaisille käännöksille olisi voinut varata oman typografian.

In-depth reporting on sanastossa syväjournalismia. Mielenkiintoinen uusi sana. Siis sältö vain vaikuttaa samalta kuin jo käytössä

olevan taustoittavan journalismin sisältö.

Syväjournalismi on ”jonkin asian syihin, taustoihin ja seuraamuksiin pureutuva journalismi” (s. 86). Minusta tämä on normaalia journalismia, ei erityistä syväjournalismia.

Entä *sticker*? Sanaston mukaan se on juuttuja, painoksesta toiseen mukana säilyvä sivu. Jossain pienessä lehdessä näitä kutsutaan ”seisoviksi”, jossain toisessa ”jatkuviksi ilmoituksiksi” ja ”vakiopaikkajutuiksi”. Juuttuja sinänsä on hauska nimi, mutta yhtä hyvin voisi tv:n uutistenlukijaa kutsua juuttujaksi.

Kummallista, mikähän sanakirja on antanut *streamerille* vastineen ”vuoto”? Minun sanakirjani kertoo sen olevan paitsi kokosivun otsikon, myös viirin, serpentiniin, nauhan, suikaleen, liuskan ja revontulten valojuovan. Kuutti kertoo sen olevan ”erittäin suuren otsikon”.

Kovien ja pehmeiden uutisten määrittelystä voisi keskustella pari viikkoa.

On vaikea keksiä järjettä lopussa olevalle aakkoselliselle hakemistolle, se kun on ilman sivunumerointia. Sen sijaan aiheenmukainen hakemisto on hyvä idea. Tosin se tässä ensimmäisessä versiossa on vasta lista aiheenmukaisista sanoista.

Journalismia sanastamaan!

Ei ole paljoakaan tietoa siitä, minkälaisia ilmaisia suomalaisissa tiedotusvälineissä käytetään juttutyypeistä, kerrontatavoista jne. Alan oppikirjat perustuvat lähinnä suurten tiedotusvälineiden vuosientakaisiin käytäntöihin. Oisi aika tutkia suomalaista journalistista kulttuuria sanastonkin kautta.

Sanakirjojen ja sanastojen tarkoitus on antaa käyttäjälle lyhyesti tiedot ilmaisujen erilaisista merkityksistä ja käyttötavoista.

Journalistiikan sanasto on sanastoksi vielä keskeneräinen.

”Yksi sanakirjan laatimisen suurimmista vaikeuksista — joka samalla on myös helpotus — on se, ettei kirja koskaan itse asiassa täysin valmistu”, kirjoittaa Kuutti lyhyessä esipuheessaan. Näin on.

Kaarina Melakoski

Numeron kirjoittaja

Keckrantz, Jan, tutkija, Tukholman yliopisto, JMK
 Haila, Anne, PhD, National University of Singapore
 Hellsten, Iina, YM, tutkija, Tampere
 Kantola, Anu, VTM, tutkija, Helsinki
 Kuutti, Heikki, FL, tutkija, viestintätieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto
 Melakoski, Kaarina, YM, lehtori, tiedotusopin laitos, Tampereen yliopisto
 Mörä, Tuomo, VTM, tutkija, viestinnän laitos, Helsingin yliopisto
 Reunanen, Esa, YM, tutkija, Tampere
 Sirkkunen, Esa, YM, tutkija, Tampere